

УДК 378.147.091.3:001.895:005.332.4

Г. М. МОРОЗ

викладач

Лінгвістичний центр

Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У ВИЩІЙ ШКОЛІ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ НА ВНУТРІШНЬОМУ ТА СВІТОВОМУ РИНКАХ ПРАЦІ

У статті здійснено психолого-педагогічний аналіз організаційно-педагогічних умов, що сприяють формуванню конкурентоспроможності студентів вищого навчального закладу в процесі професійної підготовки, та розтлумачено основні економічні поняття, що стосуються тематики дослідження. Зазначено, що для підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахівців на внутрішньому та світовому ринках праці треба ґрунтуватися на зарубіжному досвіді інтеграції освіти, науки, виробництва та бізнесу, оскільки інтеграція є не тільки вдалою моделлю підготовки конкурентоспроможного фахівця, а й каналом упровадження у сферу економіки, що сприяє розвитку конкурентоздатності майбутнього працівника. Зауважено, що реалізується найважливіша вимога сучасної освіти – формування в суб'єктів освітнього процесу індивідуального стилю професійної діяльності для набуття рис, притаманних конкурентоспроможності, майбутнім конкурентоспроможним фахівцем.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентоспроможний фахівець, професійна підготовка, зарубіжний досвід, майбутні фахівці.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що основною метою професійної освіти сьогодні є підготовка кваліфікованого фахівця відповідного рівня та профілю, що вільно володіє своєю професією, конкурентоспроможного на ринку праці, компетентного, здатного до ефективної праці на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності.

У сфері будь-якої галузі конкурентоспроможність, на наш погляд, є здатністю фахівця забезпечувати більший ступінь задоволення потреб і запитів споживачів. Майбутні фахівці в процесі професійної підготовки повинні оволодіти своєю професією на належному рівні й знати, що їх конкурентоспроможність, головним чином, впливає на конкурентоспроможність продукції та послуг, що визначає успіх їх ринкової діяльності.

Конкурентоспроможні ті фахівці, які орієнтують виробництво та послуги на запити споживачів і створюють своїх споживачів за допомогою прогресивних нововведень та отримують прибуток через задоволення їх потреб і запитів.

Професійній підготовці конкурентоспроможних майбутніх фахівців будь-якої галузі України в складній соціально-економічній ситуації притаманні постійні пошуки способів удосконалення та розвитку системи су-

часної освіти й аналіз практичного досвіду функціонування європейської моделі освіти.

Мета статті – визначити комплекс організаційно-педагогічних умов, що сприяють упровадженню інновацій у вищій школі для підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахівців на внутрішньому та світовому ринках праці.

Питання формування професійної конкурентоспроможності майбутніх фахівців будь-якої галузі є надзвичайно актуальним, оскільки сучасний ринок праці потребує кваліфікованих конкурентоспроможних фахівців. Вони мають бути здатні до сприйняття та використання на праці нових наукових ідей, методів сучасного виробництва. Все це вимагає від вищого навчального закладу підготовки конкурентоспроможного молодого фахівця. Процес професійного сучасного навчання має вирішувати завдання забезпечення людини конкурентоспроможною професією. Знання, досвід, цінності та здібності особистості є характеристикою окремої людини й виявляються в результатах її діяльності. Сучасній галузі потрібен фахівець, який здатен максимально використовувати свій потенціал, виявляти гнучкість, конкурентоспроможність. Основним показником рівня кваліфікації будь-якого сучасного фахівця є його професійна обізнаність.

Проблему професійної обізнаності було розглянуто в працях педагогів, менеджерів освіти, науковців (І. Бобкової, Л. Варлахової, Є. Зеєра, О. Романовської, В. Сліпчука). Дослідники наголошують, що під час підготовки фахівців треба чітко уявляти, чим характеризується їх професійна обізнаність – володіння нормативами та знаннями, необхідними для виконання професійної роботи. Отже, конкурентоспроможність передбачає єдність теоретичної та практичної готовності майбутнього фахівця до професійної діяльності, забезпечує її ефективне виконання й вирішення проблем різної складності на основі знань і досвіду.

Професійна конкурентоспроможність майбутніх фахівців будь-якої галузі має багато складових і становить єдину систему теоретичної, методичної та практичної підготовки до професійної діяльності, що здійснюється через оволодіння професійними знаннями та вміннями.

Конкурентоспроможні фахівці повинні вміти вести ділову розмову, яка спрямована на спілкування з клієнтами та колегами – спілкування та вміння реалізовувати ці знання на практиці є надзвичайно важливою потребою конкурентоздатного фахівця будь-якої галузі.

У майбутнього фахівця повинні бути сформовані знання про особливості, принципи, сутність, етапи та механізми професійного спілкування. Під час професійної діяльності фахівець вирішує різноманітні проблеми.

Упровадженню інновацій у вищій школі для підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахівців на внутрішньому та світовому ринках праці допоможе досвід зарубіжних колег.

Дослідженню питань, пов'язаних зі шляхами професійної підготовки фахівців, присвячено праці С. Бренан і К. Шилі, які особливу увагу приді-

ляють зарубіжному досвіду інтеграції освіти, науки та бізнесу, що успішно реалізується в багатьох країнах (США, Великобританія, Канада, Австралія; Японія, Китай, Південна Корея; Німеччина, Франція, Бельгія, Нідерланди тощо). Цей досвід довів свою ефективність, оскільки інтеграція є не тільки вдалою моделлю підготовки конкурентоспроможного фахівця, а й каналом упровадження у сферу бізнесу, що сприяє розвитку конкурентоздатності майбутнього працівника. Так, ця модель в американському типі інтеграції базується на основі дослідницьких університетів, що є освітнім центром, де майбутні фахівці набувають знань, а держава й економіка отримують конкурентоспроможну робочу силу; в японському типі інтеграції більшість дослідницької діяльності виконують наукові та дослідницькі інститути, а університети здійснюють освітню діяльність.

В аспекті розвитку кар'єри, програм конкурентоспроможності, інтеграції науки, освіти, виробництва та бізнесу в практиці вищої школи США існують плани розвитку кар'єри. Так, С. Бренан вказує [10, с. 3], що у вищих навчальних закладах США практикують кар'єрний коучинг у роботі з майбутніми фахівцями з різноманітних питань; тренери, які надають цю допомогу, мають досвід і підготовку за різними напрямками та стратегіями розвитку кар'єри особистості, а саме: 1) дослідження кар'єри; 2) розвиток навичок проходження співбесіди та формування особистісної впевненості; 3) креативні стратегії пошуку роботи; 4) складання резюме; 5) оцінка власних сильних сторін; 6) оцінка цінностей; 7) особистісний маркетинг і брендінг; 8) оцінювання майбутніх роботодавців; 9) проведення переговорів із питань заробітної плати. Як зазначає вчена, тренери несуть відповідальність за те, що особистість постійно дотримувалася в своїй діяльності стратегії: зв'язок, роз'яснення, зобов'язання.

Так, зв'язок передбачає: 1) зв'язок із собою; 2) зв'язок із командою підтримки кар'єри; 3) зв'язок з органами працевлаштування.

Майбутній фахівець на практиці набуває вмінь “продавати себе”, успішно проходити співбесіду, ефективно вести телефонні переговори, де він має найкращим чином розрекламувати свої цінності та досягнення.

Роз'яснення включає: 1) вивчення кар'єрної історії особистості, її кар'єрного шляху та кар'єрних цілей; 2) з'ясування відповідності цінностей особистості її кар'єрі; 3) вивчення освітнього рівня особистості; 4) виокремлення необхідних знань, умінь і навичок, що стануть у нагоді в успішній професійній діяльності; 5) виявлення інтересів, що будуть трансформовані в ефективну діяльність; 6) огляд резюме.

Зобов'язання має на меті створення плану дій та відповідальність за його реалізацію. Отже, в межах проведення кар'єрного коучингу майбутній фахівець безпосередньо набуває практичного досвіду самореалізації та застосування своїх знань на практиці, в нього формується вміння самопрезентації.

Таким чином, у майбутніх фахівців формується конкурентоздатність і вони стають конкурентоспроможними на ринку праці.

На думку Дж. Равена, питання формування професійної конкурентоспроможності майбутнього фахівця будь-якої галузі є надзвичайно актуальним, оскільки сучасний ринок потребує кваліфікованих конкурентоспроможних фахівців, які мають бути здатні до сприйняття та використання на практиці нових наукових ідей, технічних інструментів і галузевих документів.

Дослідник акцентує, що для успішної співпраці треба розвивати комунікативну компетентність у студента як складову його загальної професійної компетентності в ситуації та завданнях професійного спілкування. Сучасний фахівець повинен бути компетентним у професійній розмові – тоді він стає конкурентоспроможним. Усе це вимагає від вищого навчального закладу підготовки конкурентоспроможного молодого фахівця.

Отже, конкурентоспроможність спеціаліста дає йому можливість конкурувати на ринку праці через реалізацію особистих і професійних якостей, характеристик, що є показником його професійної підготовки.

Аналіз наукових праць Л. Ємельянової, А. Майковської, Н. Скрипник, В. Сотченко та інших учених також доводить доцільність формування конкурентоспроможності майбутнього фахівця, адже вчені наголошують на сучасних навчальних проблемах працевлаштування та безробіття молодих фахівців.

Важливим кроком у формуванні конкурентоспроможності майбутнього фахівця є розробка його моделі, що має здійснюватися з урахуванням сучасних світових тенденцій його професійної підготовки.

Визначення суті та змісту професійної підготовки конкурентоспроможного спеціаліста будь-якої галузі вимагає з'ясування суті поняття “конкурентоспроможність”, що є досить складним завданням через його багатогранність та ємкість.

Поняття “конкурентоспроможність спеціаліста” є доволі широким і не визначеним до кінця. Так, аналіз наукових праць Ю. Завалевського, Д. Котикової, В. Мезінова, О. Романовської, М. Шилової, Ж. Шуткіної та ін. учених засвідчує, що поряд із поняттям “конкурентоспроможність спеціаліста” як тотожні використовують такі споріднені поняття, як “професіоналізм”, “професійна компетентність”, “професійна майстерність” тощо.

Так, з'ясовано, що поняття “конкурентоспроможність” тлумачать, переважно, як “здатність до конкуренції” (В. Бусел), що, в свою чергу, розуміють як суперництво в галузі, боротьбу за досягнення кращих наслідків змагання (В. Даль, А. Євген'єва, Т. Єфремова, Д. Ушакова). Термін “конкурентоздатний”, як засвідчив аналіз тлумачних словників, визначають як “такий, що у змозі витримати конкуренцію, протистояти конкурентам” (В. Бусел, А. Євген'єва, Т. Єфремова, В. Клічак, П. Мовчан, В. Німчук, В. Ожегов).

У енциклопедії професійної освіти надано таке визначення поняття “конкурентоспроможність”: “...сукупність характеристик, що визначають порівняльні позиції конкретного робітника або окремих груп на ринку праці та дає змогу йому (їм) претендувати на зайняття певних вакансій”;

поняття “конкурентоспроможність молодого спеціаліста” тлумачать як “показник якості підготовки вищого навчального закладу та можливість реалізації професійних та особистих якостей випускника в інтересах сучасного виробництва (організації, установи)” (С. Батишев) [8, с. 465].

Варто зазначити, що поняття “конкурентоспроможність спеціаліста” виникло на основі економічного поняття “конкурентоспроможність товару”.

Так, Є. Гісматулліна зазначає, що під конкурентоспроможністю розуміють властивість товару, послуги, суб’єкта ринкових відносин виступати на ринку поряд із присутніми там аналогічними товарами, послугами або суб’єктами ринкових відносин, що конкурують.

У сучасному економічному словнику Б. Райзерберга [6, с. 96] конкурентоспроможність визначено як “властивість об’єкта” витримувати конкуренцію порівняно з аналогічними об’єктами інших виробників на цьому ринку.

Як зазначає Н. Корнейченко, в сучасних економічних та юридичних словниках конкурентоспроможність визначено як рівень переваги або відставання фірми, підприємства, організації відносно інших учасників-конкурентів на ринку. Отже, конкурентоспроможність спеціаліста дає йому можливість конкурувати на ринку праці через реалізацію особистісних та професійних якостей, характеристик і є показником його професійної підготовки.

Так, на підставі аналізу психолого-педагогічних досліджень Е. Євпілової, Н. Корнейченко, Д. Котикової, О. Романовської, О. Філь з’ясовано, що конкурентоспроможність є особистістю спеціаліста, а також її:

8. Розуміють як характеристику (або комплекс характеристик) особистості, в основі якої лежить сукупність певних якостей компетенцій.

9. Визначають як певне особистісне утворення.

10. Тлумачать як властивість особистості.

11. Розуміють як основу особистості спеціаліста.

Вчені тісно пов’язують конкурентоспроможність спеціаліста з його участю в конкуренції, що базується на професійно-особистісних і духовно-моральних ресурсах (В. Андреев, А. Маркова, Л. Мітіна):

– “конкурентоспроможність спеціаліста – це процес керування суб’єктом своїми конкурентними перевагами з метою досягнення перемоги в конкурентній боротьбі” (Р. Фатхутдінов);

– “конкурентоспроможність спеціаліста – здібність спеціаліста витримувати конкуренцію на ринку праці” (І. Белих, М. Шилова).

Треба створити комплекс організаційно-педагогічних умов, що сприяють формуванню конкурентоздатності студентів фармацевтичного навчального закладу в процесі професійної підготовки.

Поняття “умова” у філософській науці визначено як відношення предмета до навколишніх явищ, “без яких він не існує; умови – це середовище, у якому явище виникає, існує й розвивається; це обставини, які визначають наслідки, які сприяють одним процесам або явищам і перешкоджають іншим” [1]. В. Андреев справедливо вважає, що дидактичні умови

є результатом “конструювання й застосування елементів змісту, методів, організаційних форм навчання для досягнення дидактичних цілей” [1].

Проблеми формування конкурентоздатності студентів можна вирішити при врахуванні двох аспектів:

– організаційного – організація освітнього процесу в межах вивчення педагогічних дисциплін;

– особистісного – взаємодія суб’єктів освітнього процесу.

Сутність відокремлених організаційно-педагогічних умов:

– перша умова – розвиток мотивації оволодіння професії на основі системи професійно орієнтованих знань – передбачає розвиток інтересу студентів до навчання;

– друга умова – включення в професійно орієнтовану діяльність з метою розвитку професійних якостей і вмінь – забезпечує формування професійних умінь і якостей виконувати професійні завдання на рівні інновацій та творчості під час навчальних занять;

– третя умова – організація пізнавальної рефлексії з метою формування конкурентоздатності майбутніх фахівців, що спрямована на самого себе, саморегуляцію поведінки й діяльності, усвідомлення та оцінку навчальних дій, актуалізацію особистісних якостей.

Висновки. Таким чином, від сформованості знань, досвіду та вмінь у майбутніх фахівців залежить готовність бути конкурентоспроможними, що виявляється в умінні швидко реагувати на динаміку професійної ситуації, зокрема від цього залежить якість надання відповідних послуг населенню.

Неперервну професійну підготовку фахівців будь-якого профілю розглядають як педагогічну систему, що являє собою єдність її мети, змісту, форм і методів формування професійних знань фахівця будь-якого профілю з урахуванням соціально-економічних, теоретичних і практичних факторів, специфіки професійної діяльності.

Концепція дослідження ґрунтується на осмисленні процесу формування майбутнього робітника як конкурентоспроможного фахівця в процесі професійної діяльності, що важливо в системі безперервної професійної освіти, яке забезпечує досягнення високого рівня професійної майстерності. Отже, конкурентоспроможність фахівця дає йому можливість конкурувати на ринку праці через реалізацію особистих і професійних якостей, характеристик і є показником його професійної підготовки.

Отже, спеціально організована підготовка студента як конкурентоспроможного майбутнього фахівця в процесі професійної діяльності є передумовою його успішної праці на підприємствах будь-якого профілю.

Список використаної літератури

1. Андреев В. И. Конкурентология: учебный курс для творческого развития конкурентоспособности. Казань, 2004. 468 с.

2. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та СД). Київ, 2009. 1736 с.

3. Гисматуллина Э. К. Конкурентоспособность внеучебной деятельности студентов ВУЗа. *Методология и методика социологических исследований: Вестник НГУ. Серия: Социально-экономические науки*. 2012. Вып. 1. С. 127–138.
4. Емельянова Л. А. Психология конкуренции и конкурентоспособности : монография. Москва, 2008. 440 с.
5. Скрипник Н. Є. Умови та перспективи розвитку ринку праці молоді в Україні. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія “Економіка”*. 2010. Вип. 4 (3). С. 27–34.
6. Современный экономический словарь / под ред. Б. А. Райзенберга. Москва, 1997. 496 с.
7. Соченко В. М., Дмитрієва С. Д. Проблема працевлаштування молодих спеціалістів на сучасному ринку праці. *Зб. наук. пр. Таврійського державного агротехнічного університету*. 2012. № 3 (19). С. 275–281.
8. Энциклопедия профессионального образования : в 3-х т. / под ред. С. Я. Батышева. Москва, 1998. Т. 1. 568 с.
9. Sheely K. Best Graduate Schools Ranking. See where schools ranked in business, law, medicine, engineering, education, and more. *U.S. News Releases*. 2014.
10. Brennan S. How Colleges Should Prepare Students For The Current Economy. *Contributor*. Feb. 13, 2013.

Стаття надійшла до редакції 01.09.2017.

Мороз Г. Н. Внедрение новшеств в высшей школе для повышения конкурентоспособности будущих специалистов на внутреннем и мировом рынках труда

В статье проведен психолого-педагогический анализ организационно-педагогических условий, которые оказывают воздействие на формирование конкурентоспособности студентов высшего учебного учреждения в процессе профессиональной подготовки, и разъяснены основные экономические понятия, что касаются тематики исследования. Отмечено, что для повышения конкурентоспособности будущих специалистов на внутреннем и мировом рынках труда необходимо учитывать зарубежный опыт интеграции образования, науки, производства и бизнеса, поскольку интеграция является не только удачной моделью подготовки конкурентоспособного специалиста, а и каналом внедрения в сферу экономики, что содействует развитию конкурентоспособности будущего работника. Отмечено, что реализуется важнейшее требование современного образования – выработка у субъектов образовательного процесса индивидуального стиля деятельности для приобретения черт, присущих конкурентоспособности, будущим конкурентоспособным специалистом.

Ключевые слова: конкурентоспособность, конкурентоспособность специалиста, профессиональная подготовка, зарубежный опыт, будущий специалист.

Moroz G. The Introduction of Innovations in Higher School to Improve the Competitiveness of Future Specialists in the Domestic and Global Labour Markets

This article is devoted to a psychological and pedagogical analysis of organizational and pedagogical conditions which have an impact on the formation of students' competitiveness in a higher educational institution in the process of professional training. The main economic concepts have been explained regarding the subject matter of this article. The author also states that in order to increase the competitiveness of the future specialist in the domestic and global labor markets it is necessary to adhere to the foreign experience of integrating education, science, manufacturing and business since integration is not only a successful model for preparation of the competitive specialist but also a way to introduce innovations into the economy which promotes the development of competitiveness of the future employee. This is how the most important requirement of modern education is fulfilled – development in subjects of the educational process of an individual style in the activity for the acquisition of features inherent competitiveness by a future competitive specialist.

Continuous professional training of any kind profile's specialists is considered as a pedagogical system that represents the unity of its purpose, content, forms and methods of forming the professional knowledge of a professional. The main idea of the study is the provision that a specially organized training of a student as a competitive future specialist in the process of professional activity is the preface of the successful work at enterprises of any profile.

The concept of research is based on the understanding of the formation process the future employee as a competitive specialist in the process of professional activity which is important in the system of continuous vocational education that ensures the achievement of a high level in professional skill. So the competitiveness of a specialist enables one to compete in the labor market by implementing personal and professional qualities, characteristics and – is a model of the professional preparation.

Key words: *competitiveness, competitive specialist, professional preparation, foreign experience, future specialists.*